

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Financiranje prehoda na nizkoogljično gospodarstvo in izzivi pri financiranju prilagajanja podnebnim spremembam**(raziskovalno mnenje)**

(2020/C 311/04)

Poročevalec: **Toni VIDAN**Soporočevalec: **Dimitris DIMITRIADIS**

Zaprosilo	hrvaško predsedstvo Sveta EU, 10. 9. 2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj pod-eželja in okolje
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	27. 5. 2020
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	11. 6. 2020
Plenarno zasedanje št.	552
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	227/0/2

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) toplo pozdravlja in močno podpira nedavne sklepe Evropskega sveta in napovedani evropski zeleni dogovor⁽¹⁾, katerih skupni cilj je preiti na nizkoogljično gospodarstvo in „do leta 2050 doseči podnebno nevtralnost“.

1.2 Ob krizi zaradi pandemije COVID-19 je Odbor že pozval k doslej največji solidarnosti med državami članicami⁽²⁾ in k **celovitemu evropskemu načrtu za okrevanje gospodarstva**, da bi se lahko države članice EU ter njihovi državljani, podjetja in delavci kar najbolj učinkovito spoprijeli s posledicami pandemije ter vzpostavili bolj trajnostno in odporno evropsko gospodarstvo. Instrument EU za okrevanje v višini 750 milijard EUR ter namenske okrepitev dolgoročnega proračuna EU za obdobje 2021–2027 bodo skupno finančno zmogljivost proračuna EU povečale na 1,85 bilijona EUR. Poleg tega, da podpira okrevanje, je osredotočen na evropski zeleni dogovor in digitalizacijo za spodbujanje zaposlovanja in rasti, odpornosti naših družb in zdravja našega okolja.

1.3 EESO podpira resolucijo Evropskega parlamenta, ki je bila z veliko večino sprejeta 17. aprila 2020 in v kateri je poudarjeno, da bi moral biti zeleni dogovor v jedru svežnja za oživitev in obnovo, da bi „ponovno zagnali gospodarstvo, povečali njegovo odpornost in ustvarili delovna mesta, obenem pa pripomogli k ekološkemu prehodu in socialnemu razvoju“⁽³⁾.

1.4 EESO podpira naložbeni načrt za evropski zeleni dogovor kot prvega od ključnih finančnih stebrov prehoda na nizkoogljično gospodarstvo kakor tudi mehanizem za pravični prehod⁽⁴⁾. Meni, da so te pobude prvi korak v pravo smer, in institucije EU poziva, naj vzpostavijo pregledne in participativne procese za pripravo nadaljnjih korakov ob učinkovitem vključevanju vseh ustreznih deležnikov ter v skladu z gospodarskim okrevanjem in pravičnim prehodom na ekonomijo blaginje⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/SL/COM-2019-640-F1-SL-MAIN-PART-1.PDF>

⁽²⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/news-media/presentations/odziv-eu-na-izbruh-covid-19-potreba-po-doslej-najvecji-solidarnosti-med-drzavami-clanicami>

⁽³⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0054_SL.pdf

⁽⁴⁾ *The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism Explained* (Na kratko o naložbenem načrtu za evropski zeleni dogovor in mehanizmu za pravičen prehod), Bruselj, 14. januar 2020.

⁽⁵⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/sustainable-economy-we-need-own-initiative-opinion>

1.5 EESO ob krizi brez primere, s katero se soočamo, poziva k ambicioznemu načrtu za obnovo v skladu s Pariškim sporazumom. Ključni del tega bi moral biti **proračun za podnebne ukrepe**, ki bi znašal vsaj toliko kot ugotovljena naložbena vrzel v višini približno 300 milijard EUR na leto, pri čemer bi bilo treba znatno prednost nameniti podpori decentraliziranim projektom za razogljičenje, ki bi jih sooblikovali in za katere bi bili soodgovorni državljani, MSP, energetske skupnosti ter lokalni in regionalni akterji.

1.6 EESO je prepričan, da morata biti prehod in obnova po pandemiji COVID-19 pravična in voditi v pravičnejšo in bolj trajnostno EU, saj sicer ne bosta uspela, kar bi močno ogrozilo evropski projekt kot celoto. Menimo, da je ključni element pravičnega prehoda politična, socialna in ekonomska vključenost državljanov, delavcev, skupnosti ter MSP, zlasti v manj razvitih podeželskih regijah EU, pri čemer se ne sme diskriminirati držav članic, ki trenutno niso članice euroobmočja. Pri tem je bistveno določiti sklop meril za pravičen prehod, v kar morajo biti vključeni vsi deležniki na vseh ravneh. EESO je k tej razpravi že prispeval ⁽⁶⁾.

1.7 EESO poudarja, da morata pravični prehod in obnova po pandemiji COVID-19 prispevati k temu, da bodo potrošniki in skupnosti postali aktivni „proizvajalci-odjemalci“ trajnostnih proizvodov in storitev v energetskem in prometnem sektorju.

1.8 EESO poziva k nujni odpravi ovir, ki preprečujejo prerazporeditev javnih in zasebnih sredstev, zlasti v primeru obstoječih neposrednih in posrednih subvencij za sektor fosilnih goriv ter fiskalnih in davčnih ovir.

1.9 EESO se zavzema, da se Evropski komisiji podeli jasen mandat za pripravo nove strategije EU za prilagajanje podnebnim spremembam, ter poziva, naj se enaka pozornost nameni financiranju blažitve podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. Meni, da bi se morala čim prej začeti vključujoča politična razprava o razvoju inovativnih finančnih mehanizmov za ukrepe prilagajanja in o vzpostavitvi posebnih **skladov za pravično prilagajanje**.

1.10 EESO poziva k znatnemu povečanju razpoložljivih sredstev, začetku izvajanja ciljnega mladinskega programa **evropska solidarnostna enota za podnebne ukrepe** ter zagotovitvi sredstev za sodelovanje med lokalnimi oblastmi in organizirano civilno družbo pri razvoju nizkoogljičnih energetskih in prometnih projektov, ki temeljijo na skupnosti in za katere je odgovorna skupnost.

1.11 EESO meni, da bi moral evropski zeleni dogovor prispevati k varnosti in mednarodni konkurenčnosti EU, zlasti MSP, ki se soočajo z vse večjo konkurenco gospodarstev v vzponu, ter podpira predloge za mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah.

2. Uvod in splošne ugotovitve

2.1 EESO pripravlja to mnenje na zaprosilo hrvaškega predsedstva Sveta EU, in ga veseli, da namerava predsedstvo na ravni EU spodbuditi razpravo o izboljšanju mehanizmov financiranja za izpolnjevanje vse večjih potreb v zvezi s prehodom na nizkoogljično gospodarstvo in olajšanje prilagajanja na podnebne spremembe. V sklepnem delu priprave tega mnenja je Svet in EU pretresla pandemija COVID-19, zato skušamo vanj vključiti nekaj začetnih odzivov na to novo realnost.

2.2 Soočamo se z vse večjo človeško katastrofo, izgubo življenj, močno razširjeno boleznijo, socialnimi stiskami in izgubami zaposlitev v obsegu, kakršnega še ni bilo. Ob nepravilnem ukrepanju tvegamo, da bodo posledice tako hude, kot so bile posledice velike depresije leta 1929. Ob pravilnem ukrepanju pa se lahko EU skozi to prebije skupaj, reši življenja in družbeno blaginjo, preoblikuje svoje socialno-ekonomske modele tako, da bodo osredotočeni na ljudi in naravo, ter spodbuja svetovno partnerstvo za trajnostni razvoj.

⁽⁶⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/leaving-no-one-behind-when-implementing-2030-sustainable-development-agenda-own-initiative-opinion>

2.3 EESO toplo pozdravlja in močno podpira nedavne sklepe Evropskega sveta in napovedani evropski zeleni dogovor ⁽⁷⁾, katerih skupni cilj je preiti na nizkoogljično gospodarstvo in „do leta 2050 doseči podnebno nevtralnost“. Prav tako podpira naložbeni načrt za evropski zeleni dogovor kot prvega od ključnih finančnih stebrov, pa tudi mehanizem za pravični prehod, ki je namenjen podpori delavcem in državljanom v regijah, ki jih bo prehod najbolj prizadel ⁽⁸⁾.

2.4 Na voljo so neizpodbitni dokazi, da se soočamo s podnebno krizo, eksistencialno izgubo biotske raznovrstnosti, družbeno nesprejemljivim tveganjem za zdravje zaradi kemičnega onesaženja in onesaženosti zraka ter nedoumljivim obsegom onesaženosti naših oceanov s plastiko. Znanstvene raziskave ⁽⁹⁾ kažejo, da je pojav novih človeških boleznih tesno povezan s tistimi dejavniki okoljske krize, ki bi jih bilo treba obravnavati s prednostnimi okoljskimi ukrepi v okviru evropskega zelenega dogovora.

2.5 Poleg eksistencialnih okoljskih kriz se soočamo tudi z visokimi in naraščajočimi stopnjami neenakosti, demografskimi krizami, političnim radikalizmom ter upadanjem zaupanja v vlade, upravljanje in oblikovanje politik. Kriza zaradi COVID-19 je razkrila številne pomanjkljivosti v naših gospodarskih sistemih in sistemih upravljanja, vključno z omejitvami tržnega gospodarstva, ter poudarila pomen učinkovitih državnih institucij in močnih javnih zdravstvenih sistemov. Poleg tega je ljudem dala priložnost za razmislek o tem, kaj jim je res pomembno. Nujno je treba pregledati vpliv ravni proizvodnje in porabe ter se poglobiti v poštene plače za nujno delo (npr. javne storitve, kot je zdravstvo), davčne in plačne politike ter nove instrumente, kot je univerzalni temeljni dohodek, v skladu s pozivi iz prejšnjih mnenj EESO ⁽¹⁰⁾.

2.6 Poslovna skupnost EU prehod na nizkoogljično gospodarstvo in okrevanje po pandemiji COVID-19 vse bolj dojema kot razvojno priložnost in možnost za ponovno odpiranje produktivnih delovnih mest v Evropi. V svojem nedavnem dopisu ministrom in ministricam EU za okolje in podnebje ⁽¹¹⁾ je sedem vodilnih evropskih energetskih podjetij pozvalo EU, naj poveča cilj zmanjšanja emisij toplogrednih plinov za leto 2030 na vsaj 55 % glede na ravni iz leta 1990, da bi se uskladila s stroškovno učinkovitim scenarijem do leta 2050. Komisija za energetske prehode poziva vlade sveta, naj „gospodarno uporabljajo ekonomske spodbude in vlagajo v gospodarstvo prihodnosti“ ⁽¹²⁾.

3. Okrepitev podnebnih ambicij, novi finančni viri za pravični prehod, obnovo in prehod na nizkoogljično gospodarstvo ter izvajanje ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030

3.1 Da bi zagotovili ustrezno mobilizacijo novih finančnih sredstev za nujne podnebne ukrepe in izboljšali uporabo sedanjih sredstev, je nujno potreben ambiciozen politični program z okrepljenimi cilji za leti 2030 in 2050. EESO zato podpira poziv, naj se Evropska unija zaveže doseganju ogljične nevtralnosti do leta 2050 in naj v skladu s tem prilagodi svoj cilj zmanjšanja emisij toplogrednih plinov za leto 2030 na vsaj 55 % glede na ravni iz leta 1990.

3.2 EESO je prepričan, da morata biti prehod in obnova po pandemiji COVID-19 pravična in voditi v pravičnejšo EU, sicer ne bosta uspela, kar bi močno ogrozilo evropski projekt kot celoto. Menimo, da je ključni element pravičnega prehoda politična, socialna in ekonomska vključenost državljanov, delavcev, skupnosti ter MSP, zlasti v manj razvitih podeželskih regijah EU, pri čemer se ne sme diskriminirati držav članic, ki trenutno niso članice euroobmočja. Za doseganje te vključenosti je bistvenega pomena pravična porazdelitev finančnih virov iz prihodnjega proračuna za podnebne ukrepe. Zato moramo proaktivno preprečevati trende, pri katerih večino virov prejmejo močni deležniki z viri in zmogljivostmi za razvoj projektov, ki so zanimivi za vlagatelje.

⁽⁷⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/SL/COM-2019-640-F1-SL-MAIN-PART-1.PDF>

⁽⁸⁾ *The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism Explained* (Na kratko o naložbenem načrtu za evropski zeleni dogovor in mehanizmu za pravičen prehod), Bruselj, 14. januar 2020.

⁽⁹⁾ <https://www.nature.com/articles/s41893-019-0293-3#ref-CR101>

⁽¹⁰⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-framework-directive-minimum-income-own-initiative-opinion>

⁽¹¹⁾ <https://www.statkraft.com/media/news/2019/energy-companies-call-for-more-ambitious-EU-2030-climate-target/>

⁽¹²⁾ <http://www.energy-transitions.org/sites/default/files/COVID-Recovery-CoverLetter.pdf>

3.3 EESO poziva Evropsko komisijo, naj zagotovi dejavno sodelovanje vseh deležnikov – lokalnih skupnosti, civilne družbe, socialnih partnerjev, gospodarstva, raziskovalnih inštitutov itd. – pri prihodnjem razvoju in izvajanju evropskega zelenega dogovora ter načrtu gospodarskega okrevanja in obnove po pandemiji COVID-19.

3.4 Po prvih korakih, ko sta bila predstavljena evropski zeleni dogovor in naložbeni načrt za evropski zeleni dogovor, ter zaradi krize brez primere, s katero se soočamo, EESO pozdravlja dovolj velik sklad za oživitve gospodarstva in poziva k ambicioznemu načrtu za obnovo, ki bo v skladu s Pariškim sporazumom. Ključni del tega bi moral biti **proračun za podnebne ukrepe**, ki bi znašal vsaj toliko kot ugotovljena naložbena vrzel v višini približno 300 milijard EUR na leto, pri čemer bi bilo treba znatno prednost nameniti podpori decentraliziranim projektom za razogljčenje, za katere bi skupaj prevzemali odgovornost državljani, MSP, energetske skupnosti ter lokalni in regionalni akterji. EESO je predstavil predloge za mobilizacijo potrebnih virov že v mnenju Evropski finančno-podnebni pakt ⁽¹³⁾, v tem mnenju pa bo dodal še nekaj priporočil.

3.5 Hkrati s tem in za razvoj optimalne kombinacije mehanizmov za mobilizacijo prihodnjih finančnih sredstev za podnebne ukrepe EESO meni, da je potrebna zanesljiva in pregledna ocena finančnih virov, potrebnih za izvajanje ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030. Poleg tega bi bilo treba poskrbeti za vključujočo razpravo o trajnosti in pravičnem prehodu v okviru demografskih, tehnoloških in fiskalnih/javnih politik, h kateri bo pomembno prispevalo prihodnje poročilo Evropske agencije za okolje ⁽¹⁴⁾.

3.6 EESO se je že zavzel za **evropski finančno-podnebni pakt**, ki bi „kapital, ki bi lahko povzročil nov pok finančnega balona, znova usmeril v boj proti podnebnim spremembam in v realno gospodarstvo. Uporabiti pa ga je treba tudi za nova financiranja, zlasti za mala in srednje velika podjetja.“ V ta namen je predlagal različne vire financiranja:

- preusmeritev financiranja k trajnostnim naložbam (okolju prijazno dodeljevanje sredstev) in spodbujanje posojil Evropske investicijske banke z „zeleno oznako“,
- uporaba ukrepov kvantitativnega rahljanja Evropske centralne banke kot vira financiranja,
- opredelitev meril za trajnostne naložbe.

Na primer pakt za financiranje podnebnih sprememb je priložnost za sočasen odziv na podnebno krizo, pomanjkanje kakovostnih delovnih mest in pomisleke o evropskem projektu. Vključuje dve orodji: evropsko banko za podnebje in biotsko raznovrstnost ter evropski sklad za podnebje in biotsko raznovrstnost. Skupaj bi lahko postala evropska banka za podnebje.

3.7 EESO pozdravlja in podpira napoved EIB, da namerava v obdobju med letoma 2021 in 2030 podpreti naložbe v višini 1 bilijona EUR v podnebne ukrepe in okoljsko trajnost. Vendar ima lahko EIB v skladu s svojimi veljavnimi pravili večji letni portfelj posojil. Če bi EU ali ECB zagotovila več proračunskih jamstev za EIB, bi se letni portfelj lahko še povečal.

3.8 EESO poziva države članice in institucije EU, naj spremenijo pravila Pakta za stabilnost in rast, da bo zlato pravilo omogočalo večji obseg naložb za podnebne ukrepe na nacionalni ravni, ki bi bile kot del proračuna EU za podnebne ukrepe izključene iz izračuna proračunskega primanjkljaja, pri čemer je treba poskrbeti za ustrezne zaščitne ukrepe pred zlorabo ⁽¹⁵⁾. Prve možnosti so bile že omenjene v letnem poročilu Evropskega fiskalnega odbora za leto 2019 ⁽¹⁶⁾, zdaj pa bi jih bilo treba izpopolniti in začeti izvajati. EESO poziva države članice EU, naj med mirovanjem Pakta za stabilnost in rast zaradi krize COVID-19 v največji možni meri uporabijo razpoložljiva proračunska sredstva za povečanje naložb v podnebne ukrepe.

⁽¹³⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-finance-climate-pact-own-initiative-opinion>

⁽¹⁴⁾ Poročilo Evropske agencije *The sustainability transition in Europe in an age of demographic and technological change*.

⁽¹⁵⁾ <https://www.bruegel.org/2019/12/the-european-green-deal-needs-a-reformed-fiscal-framework/>

⁽¹⁶⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-efb-annual-report_en.pdf

3.9 EESO poziva ECB, naj prevzame pomembno vlogo pri neposrednem in posrednem financiranju podnebnih ukrepov. ECB lahko, poleg učinka svojega programa nakupa vrednostnih papirjev in izrednega programa nakupa vrednostnih papirjev ob pandemiji, s sprejetjem ustreznih pravil, izvajanjem svojih regulativnih pooblastil ter usklajevanjem s centralnimi bankami zunaj euroobmočja v okviru Evropskega sistema centralnih bank spodbudi centralne banke, da sledijo njenemu zgledu in tako pozitivno vplivajo na financiranje podnebnih ukrepov. Kapitalski količniki bi se lahko uporabljali tudi bolj proaktivno, tako da bi se uporabljali ugodni režimi za posojila in naložbe, ki se v taksonomiji EU štejejo za zelene. ECB bi „morala imeti možnost, da z nadaljnjimi nekonvencionalnimi ukrepi monetarne politike zagotovi [...] likvidnost“⁽¹⁷⁾, ta zagotovitev vsakršnega potrebnega zneska likvidnosti pa bi morala pozitivno vplivati na podnebne ukrepe.

3.10 Eden od načinov za okrepitev financiranja podnebnih ukrepov so zelene obveznice, ki jih izdajata javni in zasebni sektor, na podlagi trdnega regulativnega okvira in taksonomije EU za trajnostne naložbe. V ta namen so nujno potrebne podporne sheme. EIB bi lahko imela še večjo, dvojno vlogo: z odobravanjem posojil za projekte, ki prispevajo k podnebnim ukrepom, z ustreznim prevzemom obveznosti in s povečanjem izdaje zelenih obveznic. Evropska centralna banka bi nato lahko te obveznice kupovala prek svojega programa nakupa vrednostnih papirjev v precej večjem obsegu kot doslej.

3.11 Glede na to, da bodo nazadnje veliko večino naložb opravili državljani in zasebni sektor, EESO poudarja pomen okoljskih fiskalnih ukrepov in vseh vidikov oblikovanja cen ogljika kot ključnih orodij za zagotavljanje donosnosti trajnostnih naložb. Poleg tega poudarja, da kombinacija oblikovanja cen ogljika in zelenih obveznic izboljšuje okoljsko učinkovitost, akumulacijo kapitala in vzdržnost dolga ter zagotavlja večjo medgeneracijsko pravičnost⁽¹⁸⁾.

3.12 Drug potencialni vir financiranja bi lahko bila listinjenja, ki bi bila zavarovana na podlagi portfelja, sestavljenega iz kreditnih terjatev, tj. košarice finančnega premoženja za zavarovanje terjatev, ki bi lahko vključeval zelena in morebitna javna sredstva. Listinjenje bo zeleno, če bodo prihodki namenjeni financiranju zelenih projektov.

3.13 Po mnenju EESO je eden od glavnih izzivov v zvezi z uresničevanjem naložbenega načrta za evropski zeleni dogovor priprava nabora naložbenih projektov, s katerimi se bodo izpolnjevali strateški cilji EU. Razpoložljivost takih naložbenih projektov še ne ustreza povpraševanju. Tehnična pomoč in svetovalna podpora na vseh ravneh javne uprave bosta pomagali opredeliti in pripraviti trajnostne projekte ter nosilcem projektov omogočali krepitev zmogljivosti. Klasifikacijski sistem na ravni EU za trajnostne naložbe (taksonomija)⁽¹⁹⁾ bi bilo treba uporabiti kot podlago za opredelitev in razvoj takih projektov.

3.14 S financiranjem pravičnega prehoda na nizkoogljično gospodarstvo je treba zagotoviti, da se razvojna možnost novih tehnologij in novih podjetij dejavno podpira na način, ki potrošnikom in skupnostim, zlasti tistim, ki so trenutno izključeni iz ustreznih proizvodnih procesov, omogoča največje možno lastništvo novih proizvodnih zmogljivosti ter njihovo preobrazbo v dejavne proizvajalce-odjemalce trajnostnih proizvodov in storitev v energetskem in prometnem sektorju.

3.15 Ker je uporaba obnovljivih virov energije dejansko „privatizacija“ dragocenega naravnega vira, bi bilo treba pri javno financiranih projektih predvideti lastništvo lokalnih skupnosti, na primer z ustreznoudeležbo lokalnih skupnosti pri dobičku ali njihovo odgovornostjo za projekte.

3.16 EESO želi poudariti, da je treba nujno zagotoviti znatno finančno pomoč institucijam, ki bi lahko dejavno olajšale razvoj in povezovanje malih, decentraliziranih posameznih projektov državljanov, skupnosti ali MSP v večje projekte, ki so zanimivejši za vlagatelje. Ker civilna družba, kot je vidno, pripravlja številne tovrstne pobude, želi EESO prispevati k razvoju institucionalnega okvira ter smernic za podporo EU in dejavno sodelovanje pri teh pobudah.

⁽¹⁷⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/news-media/presentations/odziv-eu-na-izbruh-covid-19-potreba-po-doslej-najvecji-solidarnosti-med-drzavami-clanicami>

⁽¹⁸⁾ <http://documents.worldbank.org/curated/en/808771566321852359/pdf/Financing-Low-Carbon-Transitions-through-Carbon-Pricing-and-Green-Bonds.pdf>

⁽¹⁹⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/sustainable-finance-teg-taxonomy_sl

4. Obstoječi finančni mehanizmi, ovire za javne in zasebne naložbe ter državno pomoč

4.1 V skladu s Pariškim sporazumom je treba finančne tokove uskladiti s potrebnim zmanjšanjem emisij in razvojem odpornosti proti podnebnim spremembam. Ob upoštevanju navedenega in ciljev evropskega zelenega dogovora EESO poziva, naj bodo vsi obstoječi finančni mehanizmi EU v skladu s Pariškim sporazumom ali podnebnimi ukrepi ter v skladu s cilji evropskega zelenega dogovora in Agendo 2030.

4.2 EESO je glede na obstoječe finančne mehanizme že sprejel ⁽²⁰⁾ naslednja priporočila:

- delež sredstev iz Evropskega sklada za strateške naložbe, ki je namenjen boju proti podnebnim spremembam, bi bilo treba povečati na 40 %,
- EU mora pokazati raven ambicij, ki bo lahko kos izzivom boja proti podnebnim spremembam,
- temu cilju je treba nameniti okoli 40 % njenega celotnega proračuna (večletni finančni okvir 2021-2027) ter povečati deleža sredstev iz Kohezijskega sklada nad sedanjih 20 %.

4.3 Zaradi številnih velikih ovir ni mogoče zagotoviti ustrezne ravni javnega in zasebnega financiranja podnebnih ukrepov na ravni EU in držav članic, posledica pa je precej majhen in nezadosten obseg financiranja ukrepov za blažitev in prilagajanje ⁽²¹⁾. Izpostaviti velja tri od njih.

4.4 Prvič, fosilna goriva so še vedno v veliki meri neposredno in posredno subvencionirana; po nedavnih ocenah MDS ⁽²²⁾ so te subvencije leta 2015 v EU znašale 289 milijard USD. Posredne subvencije obstajajo na nacionalni ravni in ravni EU ter povzročajo ogromne okoljske, družbene in gospodarske (oportunitetne) stroške, ki izničujejo napredek, dosežen s podnebnimi ukrepi. Poleg tega te subvencije znižujejo cene ogljika, zato EESO meni, da jih je treba nujno odpraviti, nacionalni in podnebni načrti držav članic pa morajo vsebovati jasen časovni okvir za to.

4.5 Drugič, financiranje podnebnih ukrepov je še vedno omejeno, saj so fiskalne politike držav članic EU običajno omejene s Paktom za stabilnost in rast, pravila o državni pomoči pa državam onemogočajo, da bi imele pomembnejšo vlogo pri politikah preobrazbe. Sedanja uporaba splošne odstopne klavzule za prejšnji ⁽²³⁾ in začasni okvir za pravila o državni pomoči ⁽²⁴⁾ je izjema, za katero Odbor upa, da se bo v največji možni meri uporabljala za financiranje podnebnih ukrepov.

4.6 Tretjič, obstajajo ovire za financiranje zasebnega sektorja, zlasti za mala in srednja podjetja, ter za naložbe v raziskave in inovacije. EESO meni, da bi bilo treba vzporedno z evropskim zelenim dogovorom dokončati bančno unijo in unijo kapitalskih trgov, pri čemer se bi bilo treba posebej osredotočiti na univerzalen in preprost dostop MSP do bolj raznolikih in obsežnih možnosti financiranja za prehod na podnebno nevtralne tehnologije.

4.7 Poleg tega je sodelovanje pri upravljanju ključnih programov EU pogosto omejeno in tako ne more prinesiti vseh koristi resnične vključenosti deležnikov – demokratične participacije in nadzora ter porabe javnih sredstev za družbeno najbolj zaželen namen. Zato je treba v večjem obsegu vključevati deležnike iz vlad, pa tudi organizacije civilne družbe, socialne partnerje, univerze in podjetja.

⁽²⁰⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-finance-climate-pact-own-initiative-opinion>

⁽²¹⁾ Mnenje EESO *Lažji dostop nedržavnih akterjev do podnebnega financiranja* (UL C 110, 22.3.2019, str. 14).

⁽²²⁾ <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/05/02/Global-Fossil-Fuel-Subsidies-Remain-Large-An-Update-Based-on-Country-Level-Estimates-46509>

⁽²³⁾ <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2020/03/23/statement-of-eu-ministers-of-finance-on-the-stability-and-growth-pact-in-light-of-the-covid-19-crisis/>

⁽²⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/IP_20_496

4.8 Cene na trgu ogljika v EU strmo padajo zaradi zaustavitve gospodarstva, ki jo je povzročila kriza zaradi COVID-19, kar poudarja potrebo po krepitvi sistema, da bi bil bolj odporen za podobne pretrese. Tik pred krizo je bila cena v sistemu EU za trgovanje z emisijami 25 EUR na tono, kar je pripomoglo k postopnemu opuščanju premoga. Zaradi sedanjega padca cen se je donosnost termoelektrarn na lignit žal že izboljšala. Znižanje cen pomeni tudi zmanjšanje prihodkov držav članic od dražb pravic do emisije. Nižja cena ogljika pomeni manjšo izpostavljenost signalu cene ogljika, ki spodbuja zmanjšanje emisij. To je zlasti pomembno za velike industrijske sektorje, ki onesnažujejo okolje (jeklo, kemikalije, cement) in za letalski sektor. **Rezerva za stabilnost trga za EU ETS** od začetka leta 2019 absorbira presežne pravice na trgu, kar je glavni razlog za ceno 25 EUR. Presežke bo še naprej pobirala in ta dovoljenja pozneje preklicala. Rezerva za stabilnost trga je bila sicer zasnovana za obravnavanje pretekle prevelike ponudbe, ki se je nakopičila z leti, ni pa primerna za obravnavanje tekočih ali prihodnjih presežkov. Rezervo za stabilnost trga bo treba okrepiti⁽²⁵⁾ v okviru izvajanja zakonodaje EU na področju podnebnih sprememb in prihodnjega pregleda pravil EU o trgu ogljika.

4.9 EESO podpira predlog Evropske komisije, naj novi proračun EU za obdobje 2021–2027 državam z visokimi stroški kapitala v Evropi ponudi možnost razvoja projektov za obnovljive vire energije s finančno podporo iz mehanizma proračunskega jamstva EU. Z zmanjšanjem stroškov kapitala bi se izravnani stroški električne energije za kopenske vetrne elektrarne v Grčiji⁽²⁶⁾ zmanjšali za 20 % v primerjavi s scenarijem brez ukrepov za zmanjšanje tveganja (s 5,7 centa/kWh na 4,6 centa/kWh).

4.10 EESO meni, da bi bolj razumljiva in pregledna **pravila o državni pomoči** tako državnim kot nedržavnim akterjem zagotovila jasnost glede tega, katere politike in sektorje bi bilo treba financirati ter kako. Poleg tega poziva k strožjemu presojanju nacionalnih shem državne pomoči, ko gre za ravnovesje med financiranjem onesnaževalcev in podporo prehodu na nizkoogljico gospodarstvo.

4.11 EESO opozarja, da je treba revidirani različici uredbe o splošnih skupinskih izjemah in smernic o državni pomoči za varstvo okolja in energijo⁽²⁷⁾ oblikovati jasno, da bi izkoristili njihov potencial za oblikovanje energetskega prehoda. Pri tem bi bilo treba navesti primere projektov ali akterjev (npr. skupnosti na področju energije iz obnovljivih virov), ki bi jih države članice lahko podprle. Poleg tega bi bilo treba organizacijam civilne družbe, ki delujejo na področju varstva okolja, priznati status „zainteresirane stranke“ v skladu s členom 1(h) postopkovne uredbe⁽²⁸⁾,⁽²⁹⁾.

5. Izzivi v zvezi s financiranjem prilagajanja podnebnim spremembam

5.1 Pariški sporazum o podnebnih spremembah poziva k ukrepanju v zvezi z vzroki podnebnih sprememb in njihovimi posledicami. Vzroke podnebnih sprememb je treba odpravljati z občutnim zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov (tj. blaženjem), njihove posledice pa z dajanjem enakega poudarka naložbam v odpornost na podnebne spremembe (tj. prilagajanju).

5.2 Iz nedavne študije je razvidno, da razmerja med stroški in koristmi programov prilagajanja, kot so sistemi zgodnjega opozarjanja, vzpostavljanje infrastrukture, odporne na podnebne spremembe, izboljšanje kmetijstva na sušnih območjih ali gospodarjenje z vodnimi viri, segajo od 5:1 do 10:1⁽³⁰⁾. Ista študija kaže, da bi se lahko s prilagajanjem ustvarila trojna dodatna korist, ki zajema preprečene izgube zaradi podnebnih sprememb, gospodarske koristi naložbenih programov ter socialne in okoljske koristi.

⁽²⁵⁾ <https://carbonmarketwatch.org/publications/avoiding-a-carbon-crash-how-to-phase-out-coal-and-strengthen-the-eu-ets/>

⁽²⁶⁾ https://www.agora-energiawende.de/fileadmin2/Projekte/2019/De-risking_SEE/161_Unlocking_SEE_EN_WEB.pdf

⁽²⁷⁾ Glej tudi prispevek organizacije ClientEarth k javnemu posvetovanju o preverjanju ustreznosti smernic o državni pomoči za varstvo okolja in energijo, julij 2019: <https://www.documents.clientearth.org/library/download-info/clientearths-response-to-the-targeted-consultation-for-the-evaluation-of-the-guidelines-on-state-aid-for-environmental-protection-and-energy-2014-2020/>.

⁽²⁸⁾ Uredba Sveta (ES) 2015/1589 z dne 13. julija 2015 o določitvi podrobnih pravil za uporabo člena 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije (UL L 248, 24.9.2015, str. 9).

⁽²⁹⁾ Glej mnenji EESO *Konstruktivnejša vloga civilne družbe pri izvajanju okoljske zakonodaje* (UL C 47, 11.2.2020, str. 50), točka 2.1.13, ter *Ukrepi EU za izboljšanje okoljske skladnosti in upravljanja* (UL C 283, 10.8.2018, str. 83), točki 3.5.8. in 3.5.9.

⁽³⁰⁾ Svetovna komisija za prilaganje, Svetovni inštitut za vire, september 2019.

5.3 EESO se zavzema za jasno naročilo, da se pripravi nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam, in poudarja, da je nujno treba razviti strokoven in verodostojen postopek odločanja na ravni EU in držav članic, da bi se „enak poudarek“ v zvezi s financiranjem blaženja in prilagajanja prenesel v optimalno porazdelitev razpoložljivih in prihodnjih sredstev med ti prednostni nalogi. Enako pomembno je, da se začne razprava o možnostih inovativne mobilizacije finančnih sredstev za prilagajanje.

5.4 EESO meni, da bi lahko ukrepi prilagajanja pomembno prispevali k zagotavljanju, da prehod in obnova po pandemiji COVID-19 potekata pravičneje. Skupnostim in regijam, ki jih neugodni vplivi podnebnih sprememb prizadenejo bolj od povprečja, bi bilo treba pomagati pri odzivanju na te vplive in zaznana tveganja. To velja zlasti za skupnosti in regije, katerih sedanje in pretekle emisije toplogrednih plinov so pod povprečjem.

5.5 Da bi zagotovili pravičen dostop do finančnih sredstev za ukrepe prilagajanja, EESO poziva, naj se zagotovi tehnična in organizacijska pomoč za prizadete regije ter vzpostavijo posebni **skladi za pravično prilagajanje**, po možnosti na ravni EU in držav članic ter na regionalni ravni.

5.6 Medtem ko so cilji blažitve podnebnih sprememb jasni (npr. omejitev segrevanja zemeljskega ozračja pod 1,5 °C ali zmanjšanje emisij v določenem obsegu glede na izhodiščno leto), pa je cilje prilagajanja nanje težko določiti. Vendar so potrebni za doseganje učinkovitega procesa prilagajanja. EESO podpira uvedbo indeksov ranljivosti, ki bodo služili kot izhodišče za pripravo strategije prilagajanja in določitev ciljev prilagajanja. Indekse ranljivosti bi bilo treba razviti v treh razsežnostih: geografska ali regionalna ranljivost; ranljivost sektorja ali gospodarstva; socialna ranljivost.

6. Nova finančna sredstva za podnebne ukrepe nedržavnih akterjev

6.1 Organizacije civilne družbe ter nacionalne, regionalne in lokalne oblasti ne potrebujejo le dostopa do finančnih instrumentov, temveč morajo tudi dejavno sodelovati pri zasnovi in izvajanju projektov, pobud in dejavnosti, ki prispevajo k zmanjšanju emisij ter krepijo odpornost skupnosti na podnebne spremembe ⁽³¹⁾.

6.2 EESO podpira program evropske solidarnostne enote, ki „združuje mlade pri prizadevanjih za bolj vključujočo družbo, pri pomoči najbolj ranljivim osebam in reševanju družbenih izzivov“ ⁽³²⁾. EESO glede na podnebno krizo in jasno motiviranost mladih iz vse EU predlaga, naj se znatno povečajo razpoložljiva sredstva in začne izvajati ciljni podprogram **evropska solidarnostna enota za podnebne ukrepe**, ki bi vsem zainteresiranim mladim in organizacijam gostiteljicam omogočal, da prispevajo k pobudam skupnosti po vsej EU na področju nujnih podnebnih ukrepov.

6.3 EESO poziva k znatnemu povečanju razpoložljivega financiranja EU in držav članic, zlasti za sodelovanje med lokalnimi oblastmi in organizirano civilno družbo pri razvoju nizkoogljičnih energetske in prometnih projektov, ki temeljijo na skupnosti in za katere je odgovorna skupnost. EESO ugotavlja, da je lahko financiranje podnebnih ukrepov v obdobju okrevanja po COVID-19 še bolj zahtevno, saj se bo razpoložljivost javnih in zasebnih virov verjetno zmanjšala, medtem ko se bodo potrebe po financiranju še naprej povečevale.

6.4 EESO na splošno meni, da mora EU začeti vlagati v odpornost našega socialno-ekonomskega sistema na krize, in sicer s postavljanjem temeljev za zeleno, krožno gospodarstvo, ki temelji na naravnih rešitvah in je usmerjeno v dobro počutje ljudi. Prišel je čas za začetek sistemskih gospodarskih sprememb, dobro pa je, da imamo načrt, ki je kombinacija Agende 2030 ZN (17 ciljev trajnostnega razvoja) in evropskega zelenega dogovora.

⁽³¹⁾ Mnenje EESO *Lažji dostop nedržavnih akterjev do podnebnega financiranja* (UL C 110, 22.3.2019, str. 14), in študija *Toolbox for multi-stakeholder climate partnerships. A policy framework to stimulate bottom-up climate actions* (Zbirka orodij za večstranska partnerstva na področju podnebja – politični okvir za spodbujanje podnebnih ukrepov od spodaj navzgor).

⁽³²⁾ https://europa.eu/youth/solidarity_sl

7. Svetovni in geopolitični vidik

7.1 Kriza COVID-19 nas opozarja na nepogrešljivo vlogo električne energije v našem življenju in poudarja ključen pomen elektroenergetske infrastrukture ter strokovnega znanja in izkušenj. Kriza omogoča uvid v to, kako bi se ta vloga v prihodnosti lahko širila in razvijala. Kako lahko čisti energetske prehode pomagajo zagnati gospodarstva? Oblikujejo lahko ambiciozen načrt za ustvarjanje delovnih mest in doseganje ciljev glede podnebnih sprememb: posodobitev energetskega sistema lahko na primer prispeva k ustvarjanju delovnih mest in gospodarski rasti, hkrati pa varuje podnebje. Vlade neposredno ali posredno spodbujajo več kot 70 % svetovnih naložb v energijo. V času krize so njihovi ukrepi pomembni bolj kot kdaj koli prej. Oblikovanje politik lahko dejavno usmerja naložbe, povezane z energijo, na bolj trajnostno pot. Programe spodbud v energetskih panogah bi bilo treba prednostno razvrstiti, da bi podprli obstoječo delovno silo, ustvarili nova delovna mesta in zmanjšali emisije.

7.2 Svetovni naftni trgi so se znašli v položaju brez primere; bo prišlo do hitenja ali do zamude na področju obnovljivih virov? Na splošno nizke (negativne) cene nafte zmanjšujejo konkurenčnost zelene energije, vendar pa za izvoznike nafte znižana cena pomeni močnejšo ekonomsko spodbudo za naložbe v obnovljive vire energije. Vlagatelji bi si lahko takšen razvoj tolmačili kot signal, da bodo marže pri nafti nizke, kar bi jih spodbudilo, da več kapitala vložijo v obnovljive vire.

7.3 EESO meni, da bi moral evropski zeleni dogovor obvarovati mednarodno konkurenčnost EU, zlasti MSP, ki se soočajo z vse večjo konkurenco iz gospodarstev v vzponu, pred tveganji, povezanimi s politikami za doseganje prehoda na podnebno nevtralnost, ki pa lahko negativno vplivajo na mednarodno konkurenčnost.

7.4 Jasno je, da bo izvajanje evropskega zelenega dogovora ogrozilo interese uvoznikov fosilnih goriv v EU, tako podjetij kot tudi držav. EESO meni, da mora EU nujno razviti odpornost na morebitna interesna pogojena prizadevanja tretjih držav, da se upočasnijo izvajanje evropskega zelenega dogovora, ter razviti močnejše mehanizme za prepoznavanje tovrstnih sedanjih poskusov in odzivanje nanje.

7.5 EESO poziva k vključevanju Pariškega sporazuma kot ene od temeljnih določb v vse prihodnje trgovinske sporazume EU in k dejavni podnebni diplomaciji EU v sodelovanju z državami članicami, katere cilji so boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam na svetovni ravni ter prilagajanje nanje. EU bi morala obravnavati vprašanja v zvezi s povečanjem stroškov zavarovanja zaradi vse večjih fizičnih tveganj podnebnih sprememb, uporabo člena 6 Pariškega sporazuma in doseganjem svetovne cene ogljika s povezovanjem trgov ogljika na svetovni ravni.

7.6 EESO podpira predloge za mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah in poziva k sprejetju ukrepov za odpravo ovir za energijsko učinkovite in nizke emisije toplogrednih plinov ter spodbujanje naložb v obnovljive vire energije v trgovinskih sporazumih.

V Bruslju, 11. junija 2020

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER
